

Държавата, която само преди нѣколко години бѣше погромена отъ турската армия и свряна въ нѣколко малки жгли, сега ще разреши най-сложната свѣтовна задача, която е изненадвала гениитѣ на всички епохи. Тя ще неутрализира Проливитѣ, навѣрно, за своята можща военна флота, ако, разбира се, по прѣко наследство, което претендира отъ древна Византия, не ще поиска да играе и рѣководната роля въ това международно управление. Гръцкиятъ министъръ на външнитѣ работи бѣше единъ добъръ политически стратегъ, поне ако се сѣди отъ спора между България и Гърция; той отнемаше изкусно съ две рѣце това, което Венизелосъ решаваше да обещае на България. Поради това, неговата политическа фантазмагория за бѣдещето управление на Цариградъ, ще е била приготвена, навѣрно, само за нашитѣ визионери. На България може да се обещае една частъ влияние даже и върху Мало-азиятския брѣгъ, но на Гърция трѣбва да се даде възможность да се закрепѣ здраво въ окупиранитѣ тракийски съкровища.

Нашето правителство, приело да преговаря на тази основа съ Гърция, ненамира предложението нито несериозно, нито интригантско, особено следъ като то е предупредило вече Русия, че България иска само временното завладѣване на Цариградъ. Това се вижда отъ следния докладъ на нашия пълномощенъ министъръ въ Атина до м-ръ председателя: „Относително Дарданелитѣ Кормиласъ напълно сподѣля вашитѣ възгледи — да видимъ резултата на преговоритѣ за примиріе, но мисли, че ние ще трѣбва да искаме нѣкои условия, понеже съюзнитѣ войски сѣ готови да продължатъ нападенията“ (№ 966 отъ ЗХІ). Анализътъ на дипломатическитѣ документи показва, че Гърция по нѣкога не се е обръщала по цѣли седмици къмъ българското правителство, въпрѣки спора за бѣдещата граница, който изпълваше цѣлата дейность на тази държава презъ първата балканска война. Въ този моментъ, обаче, когато трѣбваше да се реши въпроса: да се атакува ли Чаталджа или не — разумътъ да бѣде ли подчиненъ на една авантюра, грѣцкото правителство е било особено внимателно и ни е развивало почти всѣки день блестящитѣ изгледи отъ завладяването на Цариградъ. Войскитѣ ни, казва ни се въ това окуражително грѣцко съобщение отъ 3 ноемврий, день преди атаката — сѣ всѣкога готови да настѣпятъ.

Да, тѣ бѣха, наистина, въ непрестанно усилено движение. Седмици подъ редъ тѣ гледаха съ разширени зеници къмъ изтокъ. Тѣхната задача бѣ да изненадатъ нѣкоя сутринъ слънцето, когато се надига отъ морето и следъ това да загинатъ. Това бѣха особени странствуващи сѣнки, свикнали да спятъ безъ да спиратъ, сплетени една въ друга, за да си заематъ взаимно сили. Да, съюзнитѣ войски сѣ готови да настѣпятъ. Отъ любопитство, страхъ отъ закона или отъ дълбоката вѣра въ мѣдростъта на върховнитѣ водачи, отдавна резигнацията ги тласкаше съ своя непрестаненъ ритъмъ, смазани отъ изтощение, разредени отъ холера, день и нощъ, нощъ и день. Безспорно, че тѣ ще атакуватъ, покорни, безразсѣдни и примирени, като обречени жертви. Но въ тия колони къмъ долината на смъртъта ние не съзрѣхме представителъ отъ другитѣ държави на четворния съюзъ, нито единъ потомъкъ на Елада, вдѣхновенъ отъ върховния героизъмъ на г. Кормиласъ.

Ние наблюдавахме какъ омайнитѣ пѣсни за Цариградъ на тази сирена, преращани до м-ръ Гешовъ, се обърнаха за мигъ въ адския трясъкъ на фугасни гранати, какъ наново косата на смъртъта звѣнтя нѣколко денонощия. И не да изтъкваме потайния замисълъ на тия чести и насърчителни ноти на Гърция, бѣлжимъ ние този зловещъ маршъ къмъ Голгота, но да установимъ политиката отъ дветѣ правителства да бѣде изгонена Турция отъ Европа. На 5 ноемврий — днитѣ на сраженията, — грѣцкиятъ министъръ наново телеграфира (№ 975); „Понеже сме съгласни върху необходимостъта да изгонимъ Турция отъ Европа, ще искаме това условие, а сетне бихме могли да се установимъ върху дѣлежа“.